

**Speech van de voorzitter van de Eerste Kamer, mr. Y.E.M.A. Timmerman-Buck, ter
gelegenheid van het mini-symposium "Botsende belangen" (de relatie media-politiek) op
vrijdag 5 september 2003 te Den Haag.**

Dames en heren,

Vandaag wordt afscheid genomen van een aantal mensen die bewogen en afgewogen hun werkzaamheden in de Eerste Kamer hebben verricht. Ik kan u verzekeren dat deze mensen dat niet op deze wijze hadden gekund, als het hen te doen was geweest om de status die het Eerste Kamerlidmaatschap wordt toegedacht. Een warme, positieve belangstelling van de media voor hun werk als senator kan deze mensen ook niet hebben bezield. Het algemene beeld van de Eerste Kamer in de ogen van de media en daarmee in die van burgers duidt nu niet meteen op een toonbeeld van dynamiek. Daar komt bij dat de Eerste Kamer -zeker in vergelijking met de Tweede Kamer- relatief onzichtbaar is, hetgeen weer bijdraagt aan discussies (meestal tegen de tijd van de Statenverkiezingen) over haar bestaanszin. Het merkwaardige is dat, als de Eerste Kamer zich wél zichtbaar en hoorbaar roert, diezelfde discussie over haar bestaanszin eveneens wordt gevoerd. Dit overigens vanuit een grondwettelijk ongefundeerde veronderstelling dat de Tweede Kamer een politiek primaat zou hebben.

We moeten constateren dat de Eerste Kamer niet echt de belangstelling van de media geniet. Nu is de vraag of dat wel zo problematisch is.

Gesteld zou kunnen worden dat het er niet zoveel toe doet of en welke aandacht de senaat geniet, aangezien deze zich kan wentelen in de veilige wetenschap dat hij niet snel in zijn bestaan wordt bedreigd. Voor afschaffing is immers een tweederde meerderheid van diezelfde Eerste Kamer nodig. Die redenering zou echter getuigen van een zekere onverschilligheid en vrijblijvendheid. Het gaat dan immers uitsluitend om het grondwettelijk bestaansrecht als zodanig en niet om wat wezenlijker is, namelijk een zorgvuldige en adequate vervulling van die grondwettelijke taken.

Ook zou de redenering kunnen worden gevolgd dat er geen slapeloze nachten hoeven te zijn door gebrek aan media-aandacht vanwege de kwaliteit van de berichtgeving door de politieke journalistiek. Bij trefwoorden als selectiviteit, partijdigheid, agendasetting door de media, op incidenten gerichte berichtgeving, disproportionaliteit tussen aandacht voor personen en emotie enerzijds en aandacht voor inhoud anderzijds weet iedereen waarop met deze karakteristieken – terecht of ten onrechte – wordt gedoeld. Echter: die redenering veronderstelt dat er geen afhankelijkheidsrelatie tussen media en politiek nodig of wenselijk is. Dat nu is een verkeerde veronderstelling.

In ons stelsel van representatieve democratie wordt het vertrouwen van burgers in handen gelegd van mensen die op grond van die keuze politieke verantwoordelijkheid dragen. Het dragen van die verantwoordelijkheid vergt het afleggen van verantwoording naar de kiezers. Voor het afleggen

van verantwoording en voor het communiceren daarvan naar grote delen van onze bevolking spelen de media een buitengewoon belangrijke rol. Waar media-aandacht achterwege blijft of waar de communicatie gebrekkig plaatsvindt, kan de vertrouwensbasis eroderen. Zonder vertrouwen geen legitimering. Kortom, de politiek zal altijd in meer of minder grote mate de media nodig hebben om kiezers te bereiken en te overtuigen van de waarde van zijn politiek handelen. Dat geldt op lokaal, op nationaal en op internationaal niveau. Dat geldt temeer, nu het vertrouwen in de politiek en in politici aan conjuncturele bewegingen onderhevig is. Nog nooit stegen politici zo snel in de populariteit en nog nooit werden carrières zo snel afgebroken, getuige de ontwikkelingen in Nederland in dit opzicht de laatste twee jaar.

Politici hebben de media dus nodig voor de informatieoverdracht ten aanzien van hun politiek handelen en voor het afleggen van verantwoording jegens hun kiezers. In die zin zijn zij afhankelijk. Die afhankelijkheid is wederzijds. De media kunnen immers niet zonder de politiek vanwege hun taak van informatie- en nieuwsgaring, de overdracht daarvan en het vervullen van een opiniërende rol terzake. Die afhankelijkheidsrelatie betreft taken welke voor zowel voor de politiek als voor de media wezenlijk zijn. Het wezenlijke karakter van die taken is gegeven met ons democratisch bestel. Burgers moeten zodanig worden geïnformeerd, dat zij op grond daarvan weldoordacht mensen/partijen kunnen kiezen door wie zij zich willen laten vertegenwoordigen.

De afhankelijkheidsrelatie tussen politiek en media als zodanig is niet problematisch. Integendeel: er is sprake van twee actoren die elkaar nodig moeten willen hebben om vanuit hun onderscheiden verantwoordelijkheid gezamenlijk dienstbaar te willen zijn aan burgers en aan het

algemeen belang. Het is deze op waarden georiënteerde context waarin de titel van het symposium van vandaag, “Botsende belangen”, moet worden gezien.

Die afhankelijkheidsrelatie geldt ook de Eerste Kamer. Het feit dat senatoren indirect worden gekozen impliceert immers nog niet dat de Eerste Kamer daarmee ontheven is van haar plicht zichtbaar te maken wat zij doet en op die manier verantwoording af te leggen. Er is tot nu toe evenwel nooit gekozen voor een actief voorlichtingsbeleid. Dit vanuit de idee, dat de Kamer eerst en vooral haar grondwettelijke taken moet vervullen en het de verantwoordelijkheid van de media is om daar al dan niet aandacht aan te schenken. Het is echter mijn opvatting dat zowel vanuit de eigen verantwoordelijkheid van de Kamer als vanuit de gezamenlijke dienstbaarheid van Kamer en media, de Eerste Kamer de media veel beter in staat moet stellen die eigen verantwoordelijkheid te kunnen dragen.

Neem afgelopen dinsdag: de media konden niet weten en kunnen dat nog steeds niet, dat een ogenschijnlijk niet relevante wijziging van de Comptabiliteitswet interessant was. Het wetsvoorstel van minister Zalm dreigde te worden afgestemd door een Kamermeerderheid, waaronder coalitiepartijen D66 en CDA. De spreker van de derde coalitiepartij, de VVD, had zich teruggetrokken. Dat uiteindelijk het wetsvoorstel unaniem werd aanvaard kwam door een majeure toezegging van de minister. Die hield in dat een hele sector, te weten de universiteiten en hogescholen, uitgezonderd wordt van de gedwongen winkelnering die in het wetsvoorstel besloten lag. Daarnaast werden nog meer toezeggingen gedaan.

Dat is in de senaat geen uitzondering. Het beeld dat in de Eerste Kamer zelden wordt tegengestemd is vals, als niet tegelijk wordt bericht dat ook wetsvoorstellen worden ingetrokken

door de dreiging van tegenstemmen en dat vaak substantiële toezeggingen door de regering worden gedaan om tegenstemmen te voorkomen: financiële toezeggingen, toezeggingen van evaluaties, toezeggingen van novelles of anderszins . En ook bij de interpretatie van wetgeving door o.a. de rechterlijke macht wordt van tijd tot tijd naar de behandeling in de Eerste Kamer verwezen, zoals de Hoge Raad bij het Brongersma-arrest waar de reikwijdte van de euthanasiewetgeving aan de orde was t.a.v. klaar-met-het-leven-situaties.

Ik sta actief en op onderdelen pro-actief voorlichtingsbeleid voor, waarbij als het aan mij ligt naast de plenaire ook de commissievergaderingen openbaar zijn. Weer een voorbeeld van afgelopen dinsdag: de ogenschijnlijk technische procedurevergadering van de commissie Sociale Zaken en Werkgelegenheid heeft afgewogen of het wetsvoorstel Werk en Bijstand, een complex en politiek gevoelig dossier, nog wel deugdelijk kan worden behandeld gelet op de beoogde datum van inwerkingtreding. Als de Eerste Kamer, en die bevoegdheid heeft zij, meer tijd zou nemen dan zou kunnen op grond van de door de regering beoogde inwerkingtreding, zijn de gevolgen daarvan aanzienlijk, voor de regering vanwege het bezuinigingsaspect, voor de gemeenten en uiteraard voor de betrokken burgers. Dergelijke afwegingen behoren in het openbaar te worden gemaakt. Naast openbaarmaking van commissievergaderingen behoeft de informatieoverdracht van de Kamer naar burgers substantiële wijziging. Actief, b.v. via de website, zal wat mij betreft bij elk in behandeling genomen wetsvoorstel worden bericht wat de toegevoegde waarde van de behandeling in de Eerste Kamer ten opzichte van de Tweede Kamer is geweest: wat de toezeggingen waren, van welke aard zij zijn en wanneer nakoming daarvan te verwachten valt, of er sprake was van een novelle, of het wetsvoorstel op onderdelen een aanscherping of andere

wijziging qua interpretatie heeft gekregen en last but not least: wat dit betekent voor de betrokken instellingen/organisaties en voor burgers. Fracties krijgen een eigen website waar zij naar eigen keuze en in eigen bewoordingen aan de Kamer gerelateerde activiteiten zichtbaar kunnen maken. Redacties van wetenschappelijke vakbladen en bladen van b.v. belangenorganisaties zullen als het aan mij ligt door de Kamer worden geattendeerd op wat voor hen relevant is, en het aantal senatoren dat zelf de pen ter hand neemt kan nog worden vergroot.

De media zullen –wat nu ontbreekt- vooraf geattendeerd moeten worden op interessante wetsvoorstellen en debatten. Het zou mij een lief ding waard zijn als Kamerleden bereid zijn hun bijdrage van tevoren –onder embargo- te verstrekken. Juist in de komende, moeilijke jaren, zullen beleidsdebatten in de Eerste Kamer een toegevoegde waarde kunnen hebben omdat de verantwoordelijkheid die senatoren als part-timepolitici dragen wordt gecombineerd met maatschappelijke functies. Functies waarin zich de noodzaak van het regeringsbeleid of juist de onwenselijkheid ervan doet gevoelen. Omdat de senaat meer afstand heeft van de dagelijkse politieke hectiek ‘aan de overkant’ kan daarbij de visie van waaruit de regering regeert breed en diepgaand aan de orde worden gesteld en kan de toekomstoriëntatie van het regeringsbeleid worden getoetst.

Uiteraard vergen al deze voornemens het een en ander, zowel voor het ondersteunend personeel als voor de werkwijze en taakopvatting. Zo zal een netwerk moeten worden ontwikkeld met journalisten die in inhoudelijke berichtgeving zijn geïnteresseerd, maar die ook in voorkomende gevallen als een soort denktank adviezen kunnen geven voor een betere zichtbaarheid van de Eerste Kamer. Ook kunnen stageplaatsen gecreëerd worden in de organisatie, niet alleen voor

ambtenaren van b.v. departementen en hoge colleges van staat, maar ook voor studenten van opleidingen voor journalistiek.

De Eerste Kamer wil partner zijn in de afhankelijkheidsrelatie met de media zoals ik die – waardengeoriënteerd- heb geduid door de voorwaarden daarvoor te creëren: meer openbaarheid, meer informatie en voorinformatie. Over inhoudelijke zaken. Media die geïnteresseerd zijn in persoonsgebonden incidenten of conflicten, in situaties die zich al te gemakkelijk lenen voor dramatisering, zie ik graag de deur van Binnenhof 22 voorbijtrekken. Als spektakel of het uitsluitend denken in winnaars en verliezers gaan overheersen, is sprake van botsende belangen. Politiek bedrijven gaat over inhoud. En er zijn ook andere grenzen: debatten die in de Kamer worden gevoerd, horen mijns inziens niet vooraf in de media plaats te vinden. Zo heb ik geweigerd om in een veelbekeken tv-programma op te treden met de twee andere kandidaten voor het Kamervoorzitterschap, omdat die uitzending plaatsvond vóór de presentatie in de Kamer. Het ongeloof van de beller bij mijn verkondiging van die boodschap is veelzeggend en evenzeer dat hij er vervolgens een overtuigend argument in zag dat een ander hier geen enkel probleem van had gemaakt.

Als, ondanks realisering van alle voornemens om als Eerste Kamer ook de media beter te bedienen, de media-aandacht voor het werk dat de Eerste Kamer levert te gering blijft bij wetsvoorstellen en beleidsdebatten die er echt toe doen, zal ik dat betreuren maar zult u in mij geen gefrustreerde Kamervoorzitter aantreffen. De vraag is dan immers wie vanuit de maatschappelijke opdracht om burgers te informeren een probleem heeft bij zijn taakvervulling, de

Eerste Kamer of de media. Daar komt bij: de traditionele media zoals radio, krant en tv hebben weliswaar een grote impact, maar laten de fundamentele taak van de Kamer om zélf burgers en hun organisaties te informeren onverlet. De afhankelijkheid van de media is met andere woorden in zichzelf wel wezenlijk, maar moet ook in zijn juiste proporties worden gezien.

Dames en heren, ik rond af. Zelfbewustheid impliceert een goed ontwikkeld zelfkritisch vermogen. Vandaar dat de Kamer eerst de hand in eigen boezem zal steken vooraleer mogelijk verwijtend te zijn. Dat zal de dames en heren journalisten wellicht deugd doen. Als van de kant van de Kamer alles is gedaan wat redelijkerwijs van haar verwacht mag worden om de media te bedienen en het blijft oorverdovend stil, dan nog zijn verwijten misplaatst. Die zijn aan de orde als de discussie wordt versmald tot botsende belangen. Worden botsende belangen echter geplaatst in de context van het dragen van verantwoordelijkheid in een democratische bestel, dan is de tijd aangebroken voor een andere discussie. Te weten die waarin centraal staat de maatschappelijke taak van de media om voor burgers relevante informatie uit de Eerste Kamer –al dan niet becommentarieerd– over te dragen.

Ik dank u voor uw aandacht.

Discussiestelling

Het is niet de taak van de media om de bestaanszin van de Eerste Kamer te bevestigen; het is wel de taak van de media om voor burgers relevante informatie uit de Eerste Kamer –al dan niet becommentarieerd- over te dragen.